

TVIRTINU:
UAB „Diagnostikos laboratorija“ generalinis direktorius
Vidas Gedutis _____ 2020-08-25
(parašas) (data)

 DIAGNOSTIKOS LABORATORIJA	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 1 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 5.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS

Parengė: 2020-08-18	Peržiūrėjo: 2020-08-21	Peržiūrėjo: 2020-08-21	Galioja nuo: 2020-08-25
Laboratorinės medicinos gydytoja Eglė Marciuškienė	Vidaus medicinos auditorė Justina Jasinskienė	Kokybės skyriaus vadovė Irina Paškauskienė	
Parašas:	Parašas:	Parašas:	

Be kokybės skyriaus vadovo šis dokumentas ar jo dalys neturi būti dauginamos.

 DIAGNOSTIKOS LABORATORIJA	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 2 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

TURINYS

1. Keitimų istorija.....	2
2. Susiję dokumentai.....	2
3. Paskirtis.....	2
4. Taikymo sritis.....	2
5. Terminai, apibrėžimai ir santrumpos.....	2
6. Atsakomybė.....	2
7. Aprašymas.....	2
7.1. Bendrosios nuostatos.....	2
7.2. Pasiruošimas kraujo laboratoriniams tyrimams.....	2
7.3. Kaip pasiruošti šlapimo surinkimui laboratoriniams tyrimams.....	2
7.4. Kaip pasiruošti išmatų paėmimui koprologiniam tyrimui.....	2
7.5. Kaip pasiruošti išmatų paėmimui slapto kraujavimo (iFOB) tyrimui.....	2
7.6. Pasiruošimas lyties takų nuogramdų paėmimui.....	2
7.7. Pasiruošimas gimdos kaklelio citologiniam (PAP) tyrimui.....	2
8. ĮRAŠAI.....	2
8.1. Su šia procedūra susijusių įrašų formų nėra.....	2
9. NUORODOS.....	2

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 3 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

1. KEITIMŲ ISTORIJA

Versija	Keitimo data	Keitimą atliko	Keitimo aprašymas
1.0	2016-12-01	Evelina Zenkevičienė (MS) Jūratė Karpovienė (MS) Dangira Babenskienė (MS)	Dokumento versija patvirtinta pirmam leidimui.
1.1	2020-08-18	Eglė Marciauskienė (LMS)	Atnaujinta dokumento versija pagal naują dokumentų rengimo formą. Atnaujinti 2, 3, 4, 5, 6, 7 p., priedai. Koreguotas pavadinimas ir dokumento žymuo.
2.0	2020-08-25	Justina Jasinskienė (VMA)	Dokumento versija patvirtinta antram leidimui.

2. SUSIJĘ DOKUMENTAI

- 2.1. KV 01-1 Kokybės vadovas.
- 2.2. KV 01-2 Kokybės vadovas.
- 2.3. PR 5.4-1 Procesai prieš tyrimą.
- 2.4. PR 4.14-3 Laboratorijos procesų kokybės indikatoriai. Neatitikimų valdymas. Mėginių atmetimo kriterijai.
- 2.5. PR 5.2-1 Patalpos ir aplinkos sąlygos.
- 2.6. IKV-1 5.2-1 Infekcijų kontrolės vadovas.
- 2.7. PMV 5.4-1 Pirminių mėginių vadovas.
- 2.8. ADT 3.0 Asmens identifikavimo ir tyrimų rezultatų atidavimo pacientui tvarka.
- 2.9. ALG-1 4.3-1 Terminų, apibrėžimų ir santrumpų algoritmas – žodynas.

3. PASKIRTIS

3.1. Šių rekomendacijų paskirtis yra užtikrinti tinkamą pacientų pa(si)ruošimą laboratoriniams tyrimams.

4. TAIKYMO SRITIS

4.1. Šios rekomendacijos taikomos visoje įmonėje ir jos padaliniuose, paruošiant, konsultuojant pacientus pa(si)ruošimo tyrimams klausimais.

5. TERMINAI, APIBRĖŽIMAI IR SANTRUMPOS

5.1. Visi naudojami terminai, apibrėžty ir santrumpos paaiškinti ALG-1 4.3-1.

6. ATSAKOMYBĖ

6.1. Už tinkamą pacientų pa(si)ruošimą laboratoriniams tyrimams atsako **gydytojai, bendrosios praktikos, bendruomenės slaugytojai, KAC darbuotojai, laboratorijos ir kiti įstaigos darbuotojai**, turintys vadovybės įgaliojimus konsultuoti, imti, priimti mėginius.

7. APRAŠYMAS

7.1 Bendrosios nuostatos

7.1.1. Įmonėje yra parengta šių rekomendacijų sutrumpinta versija (žr. 1 priedą).

7.2 Pasiruošimas kraujo laboratoriniams tyrimams

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 4 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

7.1.2. Tam, kad laboratorinių tyrimų rezultatus būtų galima palyginti, kraujo ėminiai turi būti imami **vienodomis sąlygomis** (ėminio paėmimo laikas, paros metas, paciento padėtis paėmimo metu ir pan.).

7.1.3. Tam tikrus tyrimus rekomenduojama atlikti ryte, nes žmogaus organizmas kinta priklausomai nuo paros laiko, o tai atsispindi laboratorinių tyrimų rezultatų vertėse. **Nuo dienos meto priklauso (žr.1 lentelė):**

1 lentelė laboratoriniai tyrimai kurių vertės priklauso nuo paros laiko

Adenokortikotropinis hormonas (AKTH)	Estriolis (E3)	Liuteinizuojantis hormonas (LH)
Aldosteronas (ALD)	Folikulus stimuliuojantis hormonas (FSH)	Parathormonas (PTH)
Augimo hormonas (STH)	Fosforas (IP)	17-OH- progesteronas
Cinkas (Zn)	Geležis (Fe)	Prolaktinas (PRL)
Dehidroepiandrosterono sulfatas (DHEA-S)	Kalis (K)	Tirotropinis hormonas (TTH)
Eritropoetinas (EPO)	Kortizolis rytinis (CORT)	Varis (Cu)

PASTABA Nurodytiems tyrimams imti kraują galima ir kitu paros metu, tačiau vertinti reikia atsargiai.

7.1.4. Gydytojai gali rekomenduoti priduoti kraują laboratoriniams tyrimams nevalgius. Sąvoka nevalgius (pasninkavus) reiškia būseną, kai maždaug 12 valandų nevalgoma maisto ir nevartojami skysčiai. Prieš kraujo paėmimą laboratoriniams tyrimams galima gerti tik nedidelį negazuoto vandens kiekį. **Tyrimai nevalgius** atliekami:

7.1.4.1. kai valgius TG yra > 4,5 mmol / l;

7.1.4.2. žinoma hipertrigliceridemija;

7.1.4.3. sveikstant po hipertriglicerideminio pankreatito;

7.1.4.4. pradėjus vartoti medikamentus, galinčius sukelti sunkią hipertrigliceridemiją;

7.1.4.5. kai kurie specialūs tyrimai, kaip gliukozės tolerancijos mėginys.

7.1.5. Rekomenduojama **negerti kavos, arbatos bei nekramtyti kramtosios gumos**. Tam tikros medžiagos gali turėti įtakos gliukozės tyrimo rezultatams. Kofeinas padidina gliukozės kiekį.

7.1.6. Nerekomenduojamas ilgalaikis pasninkavimas (>12 val.) prieš kraujo paėmimą, nes organizmas pradeda vartoti savo baltymus, ypač turėdamas mažai riebalų. Dėl to gali būti per mažas gliukozės kiekis ir netgi padidėti ketoninių junginių kiekis arba sumažėti geležies ir hemoglobino kiekis.

7.1.7. Dieną prieš tyrimą rekomenduojama **vengti fizinio ir emocinio krūvio**. Tyrimus reikia atlikti po įprastos veiklos dienos metu ir ramios nakties. Po mankštos dėl padidėjusio energetinių medžiagų vartojimo sumažėja gliukozės ir trigliceridų lygis. Per daug mankštinantis dieną prieš tyrimą taip pat gali padidėti tokie parametrai: kepenų funkcijos tyrimai, laktatdehidrogenazės (LDH) aktyvumas ir kreatinkinazės (CK) kiekis.

7.1.8. Prieš tyrimus **nerekomenduojama kaitintis saulėje**.

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 5 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

7.1.9. Dieną prieš tyrimą **vengti vartoti alkoholį ir kitus stimulatorius**. Net nedidelis alkoholio kiekis dieną prieš tyrimą gali padidinti gamaglutamiltransferazė (GGT) aktyvumą, įtakoti lipidogramą bei kepenų funkcijos tyrimus.

7.1.10. Tyrimo dieną rekomenduojama **bent valandą** prieš imant kraujo mėginius **nerūkyti**. Rūkytas keičia kraujo prisotinimą deguonimi, o tai turi įtakos hemoglobino koncentracijai ir eritrocitų kiekiui.

7.1.11. Kraujas lytinių hormonų tyrimams turi būti atliekamas atitinkamomis mėnesinių ciklo dienomis.

7.1.12. Vartodami vaistus ir maisto papildus, pacientai turėtų pasitarti su gydytoju ar nebevartoti ir kiek laiko nevartoti prieš kraujo paėmimą. Kiekvienas **vaistas ar maisto papildas** turi skirtingą įtaką skirtingiems tyrimų rezultatams:

7.1.12.1. stebint vaisto koncentraciją, kraujas imamas prieš kitą vaisto dozę;

7.1.12.2. geležies preparatų nevartoti 2 savaites prieš tiriant geležies apykaitos rodiklius;

7.1.12.3. gliukozės apykaitą veikiančių vaistų nevartoti 3 dienas prieš atliekant gliukozės toleravimo mėginį;

7.1.12.4. vitamino D papildų terapinėmis dozėmis nevartoti 24 val. prieš tyrimo atlikimą.

7.1.12.5. L-tiroksino nevartoti tą pačią dieną iki kraujo paėmimo skyd liaukės funkcijos tyrimams. Vaistą išgerti iš karto, paėmus kraują.

7.1.12.6. Nevartoti acetilsalicilo rūgšties (aspirino) prieš kraujo paėmimą šiems tyrimams: protrombino laikas (sutrumpina) ir INR (padidina), furosemido, įtakojančio ALT ir AST kiekį ir padidinančio skyd liaukės hormonų FT3 ir FT4 koncentraciją, didelių vitamino C dozių, nes gali padidinti bilirubino ir kepenų funkcijos tyrimų kiekį bei sumažinti gliukozės kiekį kraujyje.

7.1.12.7. Kadangi biotinas turi įtakos daugeliui laboratorinių tyrimų, pacientas prieš laboratorinį tyrimą turėtų nutraukti biotino (multivitaminų ar maisto papildų, kurių sudėtyje yra biotino arba „vitamino B7“) vartojimą 48 ar daugiau valandų, kad sumažintų trukdžius atliekamiems tyrimams. Biotinas neturi įtakos tyrimų, pateiktų 2 lentelėje, rezultatams:

2 lentelė Tyrimai, kuriems biotinas neturi įtakos

Anti-Tg	Kortizolis	Prolaktinas
Anti-TPO	Feritinas	PSA
Ca 125	FSH	IgE
Ca 15-3	FT3	TSH
Ca 19-9	LH	Vitaminas B12
CEA	Progesteronas	Vitaminas D

7.1.13. Prieš kraujo paėmimą laboratoriniams tyrimams nerekomenduojama atlikti kitų diagnostinių bei fizioterapinių procedūrų, kaip rentgenologinio, veloergometrinio tyrimo, funkcinio kvėpavimo mėginių ir kt.

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 6 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

7.3 Kaip pasiruošti šlapimo surinkimui laboratoriniams tyrimams

7.1.14. Planuojant surinkti šlapimo mėginį laboratoriniams tyrimams, rekomenduojama pasirūpinti vienkartinio šlapimo indeliu. Šlapimas renkamas į specialų vienkartinį indą, kurį galima įsigyti laboratorijoje arba vaistinėje. Vienkartinio šlapimo indelio nereikia plauti ar paruošti kitu būdu. Kūdikiams ir mažiems vaikams šlapimo mėginys gali būti renkamas šlapimo mėginių surinkimo maišeliais.

PASTABA Atminkite, kad atliekant mikrobiologinius tyrimus (šlapimo pasėlių), indas turi būti sterilus – sandariame įpakavime.

PASTABA Nepriimtina šlapintis į butelius, stiklainius ir kitas tam neskirtas talpyklas. Įvairių medžiagų, tokių kaip cukraus likučiai ar bakterijos gali įtakoti rezultatus.

7.1.15. Kelias dienas (bent 10-12 val.) iki šlapimo surinkimo tyrimams rekomenduojama laikytis standartinės dietos, maitintis įprastu režimu, tačiau vengti aštraus, sūraus maisto ir produktų, galinčių pakeisti šlapimo spalvą (pvz.: morkų, burokėlių ir pan.), vartoti normalų skysčių kiekį, nerekomenduojama vartoti alkoholio.

7.1.16. Prieš tyrimo surinkimą reikia vengti didelio fizinio krūvio, ilgalaikio nei įprastai stovėjimo. Dėl per didelio fizinio krūvio šlapime gali atsirasti baltymų ir ketoninių kūnų arba padidėti jų kiekis. Ilgai stovint, dažnai atsiranda ortostatinė proteinurija.

7.1.17. 24 valandas iki šlapimo mėginio paėmimo rekomenduojama vengti lytinių santykių. Šlapimo tyrimas po lytinių santykių gali būti sudėtingas dėl šlapime esančios spermos. Didelis spermatozoidų kiekis neleidžia tinkamai mikroskopiškai įvertinti šlapimo nuosėdų. Taip pat gali būti nedideli šlaplės pažeidimai, dėl kurių atsiranda ar padidėja epitelio, eritrocitų kiekis arba nustatomos bakterijos šlapime.

7.1.18. Vengti tirti šlapimą menstruacinio kraujavimo metu ir 2-3 dienas prieš ir po menstruacijų. Esant būtinybei, šias aplinkybes reikia dokumentuoti. Renkant šlapimo mėginius menstruacijų metu, šlapimas dažnai užteršiamas eritrocitais ir epitelium, todėl neįmanoma gauti patikimų rezultatų. Gydytojas šį rezultatą gali interpretuoti kaip hematuriją.

7.1.19. Nutraukti nebūtina, tačiau būtina informuoti laboratoriją, gydytojus apie visus vaistus ar maisto papildus, kuriuos vartojote šlapimo surinkimo metu. Kai kurie iš jų gali turėti įtakos šlapimo tyrimų rezultatams:

- 7.1.19.1. vitamino C papildai,
- 7.1.19.2. geležies preparatai,
- 7.1.19.3. metronidazolas,
- 7.1.19.4. riboflavinai,
- 7.1.19.5. vidurius laisvinantys,
- 7.1.19.6. metokarbamolis,
- 7.1.19.7. nitrofurantoinai,
- 7.1.19.8. kai kurie kiti vaistai.

7.1.20. Prieš surenkant šlapimą mikroalbumino/kreatinino tyrimui, rekomenduojama 8–12 val. prieš surenkant šlapimo mėginį nevirtoti tokių vaistų kaip:

- 7.1.20.1. acetaminofenas (paracetamolis),
- 7.1.20.2. N-acetil-p-benzochinono imino (NAPQI) metabolitai,

 DIAGNOSTIKOS LABORATORIJA	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 7 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

- 7.1.20.3. N-actetilcisteinas (NAC),
7.1.20.4. metamizolis (novaminsulfonas, dipironas),
7.1.20.5. 4-aminoantipirinas (4-AAP),
7.1.20.6. 4 - metilamino-antipirino (4-MAP) metabolitai.

7.1.21. Prieš renkant šlapimą, būtina išsiaiškinti tikslą ir koks būdas turi būti naudojamas:

7.1.21.1. Rytinį šlapimą rekomenduojama surinkti, kai tik prabundate, t. y. po nakties 8

valandų poilsio arba, jei tai neįmanoma, praėjus ne mažiau kaip 4 valandoms nuo ankstesnio šlapinimosi.

7.1.21.2. „Vidurinės porcijos“ šlapimo mėginys, tai reiškia, kad nerenkate nei pirmosios, nei paskutinės šlapimo porcijų, mėginį surenkate viduryje šlapinimosi.

7.1.21.3. „Paros šlapimas“ reiškia, kad šlapimas renkamas visą parą. Atsikėlus ryte, pasišlapinama į tualetą, pasižymimas laikas. Toliau renkamas visas šlapimas 24 valandų laikotarpyje. Paskutinis surinktas šlapimas turi būti surinktas kitą dieną tuo pačiu laiku kaip pirmą dieną.

7.1.21.4. Prieš renkant šlapimą tyrimams LPI PGR metodu, nesišlapinti 3-4 val. ir neapsiplauti išorinių lytinių organų.

7.1.21.5. Šlapimas citopatologijai reikalinga renkama antra dienos porcija, praėjus 3-4 val po rytinio pasišlapinimo.

7.1.22. Kaip (su)renkankamas šlapimo mėginys žr. PMV 5.4-1.

7.4 Kaip pasiruošti išmatų paėmimui koprologiniam tyrimui

7.1.23. Planuojant surinkti išmatų mėginį laboratoriniams tyrimams, rekomenduojama pasirūpinti plastikiniu indeliu. Išmatos renkamos į specialų vienkartinį indą, kurį galima įsigyti laboratorijoje arba vaistinėje. Taip pat būtina pasiruošti švarų, sausą indą, į kurį bus surinktos išmatos jų paėmimui.

7.1.24. Koprologinis tyrimas atliekamas be specialaus paciento paruošimo, laikantis įprastos dietos, o ne nevalgius ar persivalgius. Žmonėms, sergantiems vidurių užkietėjimu, išmatų rinkimas gali sukelti problemų. Norint palengvinti žarnyno judesius, verta padidinti racione vartojamų skysčių ir skaidulų kiekį, kurių yra, pavyzdžiui, kruopose, sėlenose, vaisiuose ir daržovėse.

7.1.25. Išmatų tyrimas ir vaistai:

7.1.25.1. vaistai nuo vidurių užkietėjimo (laisvinamieji), tokie kaip laktuliozė, yra lengvi

vaistai, vartojami vidurių užkietėjimui gydyti, ir teoriškai jie neturėtų daryti įtakos tyrimo rezultatams, todėl gali būti naudojami.

7.1.25.2. išmatų tyrimas parazitams nustatyti yra geriausias prieš gydymą antibiotikais

 DIAGNOSTIKOS LABORATORIJA	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 8 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

arba po jų.

7.1.25.3. Jei vartojate kitus vaistus, prieš atlikdami išmatų tyrimą pasitarkite su gydytoju, kad patikrintumėte, ar jie nepaveikia tyrimo rezultatų.

7.1.26. Kartu renkant išmatas iFOB tyrimui, žr. 7.5 p.

7.1.27. Tyrimui išmatos nerenkamos, jei pacientas naudojo klizmas, žvakutes, simpatikotropinius ar laisvinamuosius vaistus, bismuto ar bario preparatus.

7.1.28. Kaip turi būti renkamos išmatos žr. PMV 5.4-1.

7.5 Kaip pasiruošti išmatų paėmimui slapto kraujavimo (iFOB) tyrimui.

7.1.29. Planuojant surinkti išmatų mėginį iFOB tyrimui, rekomenduojama pasirūpinti plastikiniu indeliu. Išmatos iFOB tyrimai renkamos į specialų vienkartinį indą išmatoms arba specialų mėgintuvėlį iFOB tyrimui su transportavimo skysčiu, kuriuos galima įsigyti laboratorijoje arba vaistinėje. Taip pat būtina pasiruošti švarų, sausą indą, į kurį bus surinktos išmatos. Kad gauti patikimus rezultatus, rekomenduojama imti išmatų mėginius 3 dienas, naudojant 3 atskirus mėgintuvėlius.

7.1.30. iFOB tyrimas atliekamas be specialaus paciento paruošimo, laikantis įprastos dietos, o ne nevalgius ar persivalgius. Nerekomenduojama vartoti alkoholio 48 val. iki išmatų paėmimo. Žmonėms, sergantiems vidurių užkietėjimu, išmatų rinkimas gali sukelti problemų. Norint palengvinti žarnyno judesius, verta padidinti racione vartojamų skysčių ir skaidulų kiekį, kurių yra, pavyzdžiui, kruopose, sėlenose, vaisiuose ir daržovėse.

7.1.31. Išmatų tyrimas ir vaistai:

7.1.31.1. Netinkamai naudojamos tiesiosios žarnos žvakutės gali šiek tiek pažeisti gleivinę ir sukelti kraujavimą, todėl jų naudoti nerekomenduojama.

7.1.31.2. Ruošiantis išmatų surinkimui iFOB tyrimui 48 val. iki išmatų surinkimo rekomenduojama nevalgti tokių vaistų kaip:

7.1.31.3. vidurius laisvinantys,

7.1.31.4. indometacinas ir kiti nesteroidiniai priešuždegiminiai,

7.1.31.5. aspirinas,

7.1.31.6. rezerpinas,

7.1.31.7. kortikosteroidai,

7.1.31.8. antikoagulantai,

7.1.31.9. kai kurie kiti vaistai.

7.1.32. Prieš ruošiant paimti išmatų mėginį, šlapimo pūslė turi būti visiškai tuščia, nes šlapimo priemaišos gali iškreipti tyrimų rezultatus.

7.1.33. iFOB tyrimas neturėtų būti atliekamas:

7.1.33.1. menstruacijų metu ir 2-3 dienas prieš ar po jų. Renkant išmatų mėginius iFOB tyrimui menstruacijų metu, išmatos dažnai užteršiamos eritrocitais, todėl neįmanoma gauti patikimų rezultatų,

 DIAGNOSTIKOS LABORATORIJA	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 9 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

- 7.1.33.2. kraujavimo metu, kurį sukelia vidurių užkietėjimas,
7.1.33.3. kai yra kraujavimas iš hemorojaus mazgų,
7.1.33.4. kai kraujuojate dėl analinio įtrūkimo,
7.1.33.5. po kraujavimo iš nosies ar dantenu,
7.1.33.6. po dantų ištraukimo,
7.1.33.7. pavartojus vaistus rektaliai,
7.1.33.8. po analinių santykių,
7.1.33.9. vartojant vidurius laisvinančias medžiagas, dideles vitamino C, salicilatų,
geležies preparatų, aliuminio junginių ir bismuto dozes,
7.1.33.10. kai išmatose vizualiai matosi kraujas.
7.1.34. Kaip turi būti renkamos išmatos žr. PMV 5.4-1.

7.6 Pasiruošimas lyties takų nuogramdų paėmimui

- 7.1.35. Prieš lyties takų nuogramdų paėmimą moterims rekomenduojama:
7.1.35.1. 24 val. prieš tiriamosios medžiagos paėmimą nenaudoti higieninių tamponų, intravaginalinių preparatų, vengti lytinių santykių ir neplauti makšties,
7.1.35.2. neplanuoti tiriamosios medžiagos imti menstruacijų metu.
7.1.36. Prieš lyties takų nuogramdų paėmimą vyrams rekomenduojama 2 – 3 val. iki tiriamosios medžiagos paėmimo nesišlapinti.

7.7 Pasiruošimas gimdos kaklelio citologiniam (PAP) tyrimui

- 7.1.37. Prieš PAP tepinėlį dvi dienas rekomenduojama:
7.1.37.1. neturėti lytinių santykių ir nenaudoti liumbrikantų,
7.1.37.2. nenaudoti purškalo ar miltelių šalia makšties, į makštį nedėti nieko, įskaitant tamponus, makšties vaistus, makšties spermicidinių putų, kremų ar želė.
7.1.38. Prieš PAP tepinėlį neplauti makšties vandeniu, actu ar kitu skysčiu.
7.1.39. Neplanuoti PAP tepinėlio per mėnesines ir 4 d. po jų. Geriausiai atlikti PAP tyrimą mažiausiai 5 dienos po mėnesinių pabaigos, 10-20 ciklo dieną.

8. ĮRAŠAI

- 8.1** Su šia procedūra susijusių įrašų formų nėra.

9. NUORODOS

- 9.1. LST EN ISO/IEC 17025 *Tyrimų, bandymų ir kalibravimo laboratorijų kompetencija. Bendrieji reikalavimai.*
9.2. LST EN ISO 15189:2012 *Medicinos laboratorijos. Kokybės ir kompetencijos reikalavimai (ISO 15189:2012, pataisyta 2014-08-15 versija) / LST EN ISO 15189.*
9.3. LST EN ISO 9001:2008 *Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai.*

10. PRIEDAI

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 10 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

1 PRIEDAS

KAIP PASIRUOŠTI KRAUJO LABORATORINIAMS TYRIMAMS SUTRUMPINTAS VARIANTAS

- Tyrimai, kuriuos rekomenduojama atlikti ryte:

Adenokortikotropinis hormonas (AKTH)	Estriolis (E3)	Liuteinizuojantis hormonas (LH)
Aldosteronas (ALD)	Folikulus stimuliuojantis hormonas (FSH)	Parathormonas (PTH)
Augimo hormonas (STH)	Fosforas (IP)	17-OH- progesteronas
Cinkas (Zn)	Geležis (Fe)	Prolaktinas (PRL)
Dehidroepiandrosterono sulfatas (DHEA-S)	Kalis (K)	Tirotropinis hormonas (TTH)
Eritropoetinas (EPO)	Kortizolis rytinis (CORT)	Varis (Cu)

Pastaba Nurodytiems tyrimams imti kraują galima ir kitu paros metu, tačiau vertinti reikia atsargiai.

Sąvoka nevalgus (pasninkavus) reiškia būseną, kai maždaug 12 valandų nevalgoma maisto ir nevartojami skysčiai. Prieš kraujo paėmimą laboratoriniams tyrimams galima gerti tik nedidelį negazuoto vandens kiekį. **Tyrimai nevalgus** atliekami:

- Kai valgus TG yra > 4,5 mmol / l.
- Žinoma hipertrigliceridemija.
- Sveikstant po hipertriglicerideminio pankreatito.
- Pradėjus vartoti medikamentus, galinčius sukelti sunkią hipertrigliceridemiją.
- Kai kurie specialūs tyrimai, kaip gliukozės tolerancijos mėginys.

Rekomenduojama **negerti kavos, arbatos bei nekramtyti kramtomosios gumos**. Tam tikros medžiagos gali turėti įtakos gliukozės tyrimo rezultatams. Kofeinas padidina gliukozės kiekį.

Nerekomenduojamas ilgalaikis pasninkavimas (>12 val.) prieš kraujo paėmimą, nes organizmas pradeda vartoti savo baltymus, ypač turėdamas mažai riebalų. Dėl to gali būti per mažas gliukozės kiekis ir netgi padidėti ketoninių junginių kiekis arba sumažėti geležies ir hemoglobino kiekis.

Dieną prieš tyrimą rekomenduojama **vengti fizinio ir emocinio krūvio**. Tyrimus reikia atlikti po įprastos veiklos dienos metu ir ramios nakties. Po mankštos dėl padidėjusio energetinių medžiagų vartojimo sumažėja gliukozės ir trigliceridų lygis. Per daug mankštinantis dieną prieš tyrimą taip pat gali padidėti tokie parametrai: kepenų funkcijos tyrimai, laktatdehidrogenazės (LDH) aktyvumas ir kreatiniazės (CK) kiekis.

Prieš tyrimus **nerekomenduojama kaitintis saulėje**.

Dieną prieš tyrimą **vengti vartoti alkoholį ir kitus stimulatorius**. Net nedidelis alkoholio kiekis dieną prieš tyrimą gali padidinti gamaglutamiltransferazė (GGT) aktyvumą, įtakoti lipidogramą bei kepenų funkcijos tyrimus.

Tyrimo dieną rekomenduojama **bent valandą** prieš imant kraujo mėginius **nerūkyti**. Rūkymas keičia kraujo prisotinimą deguonimi, o tai turi įtakos hemoglobino koncentracijai ir eritrocitų kiekiui.

- Kraujas lytinių hormonų tyrimams turi būti atliekamas atitinkamomis mėnesinių ciklo dienomis.
- Vartodami vaistus ir maisto papildus, pacientai turėtų pasitarti su gydytoju ar nebevartoti ir kiek laiko nevartoti prieš kraujo paėmimą:

Tiriamo vaisto koncentracija	Prieš vaisto kitą dozę
Geležies apykaitos rodikliai	Nevartoti 2 savaites
Gliukozės toleravimo mėginys	Gliukozės apykaitą veikiančių vaistų nevartoti 3 dienas
Vitaminas D	Vitamins D papildų terapinėmis dozėmis nevartoti 24 val.
Skyd liaukės funkcijos tyrimai	L-tiroksino nevartoti tą pačią dieną iki kraujo paėmimo
Protrombino laikas/INR	Acetilsalicilo rūgšties (aspirino) nevartoti tą pačią dieną iki kraujo paėmimo
ALT, AST, FT3, FT4	Furosemido nevartoti tą pačią dieną iki kraujo paėmimo
Bilirubinas, kepenų funkcijos tyrimai, gliukozės kiekis kraujyje	Didelių vitamino C dozių nevartoti tą pačią dieną iki kraujo paėmimo
Anti-Tg, Anti-TPO, Ca 125, Ca 15-3, Ca 19-9, CEA,	Nutraukti biotino (multivitaminų ar maisto papildų, kurių

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 11 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

kortizolis, feritinas, FSH, FT3, LH, progesteronas, prolaktinas, PSA, IgE, TSH, vitaminas B12, vitaminas D	sudėtyje yra biotino arba „vitamino B7“) vartojimą 48 ar daugiau valandų
--	--

- Prieš kraujo paėmimą laboratoriniams tyrimams nerekomenduojama atlikti kitų diagnostinių bei fizioterapinių procedūrų, kaip rentgenologinio, veloergometrinio tyrimo, funkcinių kvėpavimo mėginių ir kt.

KAIP PASIRUOŠTI ŠLAPIMO SURINKIMUI LABORATORINIAMS TYRIMAMS SUTRUMPINTAS VARIANTAS

- Planuojant surinkti šlapimo mėginį laboratoriniams tyrimams, rekomenduojama pasirūpinti vienkartinio šlapimo indeliu. Šlapimas renkamas į specialų vienkartinį indą, kurį galima įsigyti laboratorijoje arba vaistinėje. Vienkartinio šlapimo indelio nereikia plauti ar paruošti kitu būdu. Kūdikiams ir mažiems vaikams šlapimo mėginys gali būti renkamas šlapimo mėginių surinkimo maišeliais.

PASTABA Atminkite, kad atliekant mikrobiologinius tyrimus (šlapimo pasėlių), indas turi būti sterilus – sandariame įpakavime.

PASTABA Nepriimtina šlapintis į butelius, stiklainius ir kitas tam neskirtas talpyklas. Įvairių medžiagų, tokių kaip cukraus likučiai ar bakterijos gali įtakoti rezultatus.

- Kelias dienas (bent 10-12 val.) iki šlapimo surinkimo tyrimams rekomenduojama valgyti saikingai, laikytis standartinės dietos, maitintis įprastu režimu, tačiau vengti aštraus, sūraus maisto ir produktų, galinčių pakeisti šlapimo spalvą (pvz.: morkų, burokėlių ir pan.), vartoti normalų skysčių kiekį, nerekomenduojama vartoti alkoholio.
- Prieš tyrimo surinkimą reikia vengti didelio fizinio krūvio, ilgalaikio nei įprastai stovėjimo. Dėl per didelio fizinio krūvio šlapime gali atsirasti baltymų ir ketoninių kūnų arba padidėti jų kiekis. Ilgai stovint, dažnai atsiranda ortostatinė proteinurija.
- 24 valandas iki šlapimo mėginio paėmimo rekomenduojama vengti lytinių santykių. Šlapimo tyrimas po lytinių santykių gali būti sudėtingas dėl šlapime esančios spermos. Didelis spermatozoidų kiekis neleidžia tinkamai mikroskopiškai įvertinti šlapimo nuosėdų. Taip pat gali būti nedideli šlaplės pažeidimai, dėl kurių atsiranda ar padidėja epitelio, eritrocitų kiekis arba nustatomos bakterijos šlapime.
- Vengti tirti šlapimą menstruacinio kraujavimo metu ir 2-3 dienas prieš ir po menstruacijų. Esant būtinybei, šias aplinkybes reikia dokumentuoti. Renkant šlapimo mėginius menstruacijų metu, šlapimas dažnai užteršiamas eritrocitais ir epitelium, todėl neįmanoma gauti patikimų rezultatų. Gydytojas šį rezultatą gali interpretuoti kaip hematuriją.
- Nutraukti nebūtina, tačiau būtina informuoti laboratoriją, gydytojus apie visus vaistus ar maisto papildus, kuriuos vartojote šlapimo surinkimo metu. Kai kurie iš jų gali turėti įtakos šlapimo tyrimų rezultatams:
 - vitamino C papildai,
 - geležies preparatai,
 - metronidazolas,
 - riboflavinai,
 - vidurius laisvinantys,
 - metokarbamolis,
 - nitrofurantoinas,
 - kai kurie kiti vaistai.
- Prieš surenkant šlapimą mikroalbumino/kreatinino tyrimui, rekomenduojama 8–12 val. prieš surenkant šlapimo mėginį nevartoti tokių vaistų kaip:
 - acetaminofenas (paracetamolis),
 - N-acetil-p-benzochinono imino (NAPQI) metabolitai,
 - N-acetilcisteinas (NAC),
 - metamizolis (novaminsulfonas, dipironas),
 - 4-aminoantipirinas (4-AAP)
 - 4 - metilamino-antipirino (4-MAP) metabolitai.
- Prieš renkant šlapimą, būtina išsiaiškinti tikslą ir koks būdas turi būti naudojamas:

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 12 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

Tikslas	Procedūra
Rytinis šlapimas	Renkamas prabudus, t. y. po nakties 8 valandų poilsio arba, jei tai neįmanoma, praėjus ne mažiau kaip 4 valandoms nuo ankstesnio šlapinimosi
„Vidurinės porcijos“ šlapimo mėginys	Nerenkama nei pirmoji, nei paskutinė šlapimo porcija, mėginys surenkamas viduryje šlapinimosi
„Paros šlapimas“	Šlapimas renkamas visą parą Atsikėlus ryte, pasišlapinama į tualetą, pasižymimas laikas. Toliau renkamas visas šlapimas 24 valandų laikotarpyje. Paskutinis surinktas šlapimas turi būti surinktas kitą dieną tuo pačiu laiku kaip pirmą dieną
Šlapimas tyrimams LPI PGR metodu	Prieš renkant, nesišlapinti 3-4 val. ir neapsiplauti išorinių lytinių organų. Renkama pirma porcija šlapimo porcija („pirmieji lašai“)
Šlapimas citopatologijai	Renkama antra dienos porcija, praėjus 3-4 val. po rytinio pasišlapinimo

- Kaip (su)renkamas šlapimo mėginys žr. PMV 5.4-1

KAIP PASIRUOŠTI IŠMATŲ SURINKIMUI LABORATORINIAMS TYRIMAMS SUTRUMPINTAS VARIANTAS

- Planuojant surinkti išmatų mėginį laboratoriniams tyrimams, rekomenduojama pasirūpinti plastikiniu indeliu. Išmatos renkamos į specialų vienkartinį indą, kurį galima įsigyti laboratorijoje arba vaistinėje. Taip pat būtina pasiruošti švarų, sausą indą, į kurį bus surinktos išmatos.
- Koprologinis tyrimas atliekamas be specialaus paciento paruošimo, laikantis įprastos dietos, o ne nevalgius ar persivalgius. Žmonėms, sergantiems vidurių užkietėjimu, išmatų rinkimas gali sukelti problemų. Norint palengvinti žarnyno judesius, verta padidinti racione vartojamų skysčių ir skaidulų kiekį, kurių yra, pavyzdžiui, kruopose, sėlenose, vaisiuose ir daržovėse.
- Išmatų tyrimas ir vaistai:
 - vaistai nuo vidurių užkietėjimo (laisvinamieji), tokie kaip laktuliozė, yra lengvi vaistai, vartojami vidurių užkietėjimui gydyti, ir teoriškai jie neturėtų daryti įtakos tyrimo rezultatams, todėl gali būti naudojami.
 - išmatų tyrimas parazitams nustatyti yra geriausias prieš gydymą antibiotikais arba po jų.
 - Jei vartojate kitus vaistus, prieš atlikdami išmatų tyrimą pasitarkite su gydytoju, kad patikrintumėte, ar jie nepaveikia tyrimo rezultatų.
- Tyrimui išmatos nerenkamos, jei pacientas naudojo klizmas, žvakutes, simpatikotropinius ar laisvinamuosius vaistus, bismuto ar bario preparatų.
- Kaip turi būti renkamos išmatos žr. PMV 5.4-1.

KAIP PASIRUOŠTI IŠMATŲ SURINKIMUI iFOB TYRIMUI SUTRUMPINTAS VARIANTAS

- Pasirūpinti plastikiniu indeliu. Išmatos iFOB tyrimai renkamos į specialų vienkartinį indą išmatoms arba specialų mėgintuvėlį iFOB tyrimui su transportavimo skysčiu, kuriuos galima įsigyti laboratorijoje arba vaistinėje. Taip pat būtina pasiruošti švarų, sausą indą, į kurį bus surinktos išmatos. Kad gauti patikimus rezultatus, rekomenduojama imti išmatų mėginius 3 dienas, naudojant 3 atskirus mėgintuvėlius.
- Koprologinis tyrimas atliekamas be specialaus paciento paruošimo, laikantis įprastos dietos, o ne nevalgius ar persivalgius. Nerekomenduojama vartoti alkoholio 48 val. iki išmatų paėmimo. Žmonėms, sergantiems vidurių užkietėjimu, išmatų rinkimas gali sukelti problemų. Norint palengvinti žarnyno judesius, verta padidinti racione vartojamų skysčių ir skaidulų kiekį, kurių yra, pavyzdžiui, kruopose, sėlenose, vaisiuose ir daržovėse.
- Išmatų tyrimas ir vaistai:
 - Netinkamai naudojamos tiesiosios žarnos žvakutės gali šiek tiek pažeisti gleivinę ir sukelti kraujavimą, todėl jų naudoti nerekomenduojama.
 - Ruošiantis išmatų surinkimui iFOB tyrimui 48 val. iki išmatų surinkimo rekomenduojama nevartoti tokių vaistų kaip:
 - vidurius laisvinantys,
 - indometacinas ir kiti nesteroidiniai priešuždegiminiai,
 - aspirinas,
 - rezerpinas,
 - kortikosteroidai,
 - antikoagulantai,
 - kai kurie kiti vaistai.

	UAB „Diagnostikos laboratorija“	Originalo leidimo data: 2016-09-08		Puslapis 13 - 13
	Vadybos sistemos procedūra	Leidimas Nr. 2.0	Leidimo data: 2020-08-25	
	ASP-001 REKOMENDACIJOS KAIP PASIRUOŠTI LABORATORINIAMS TYRIMAMS			

- Prieš ruošiant paimti išmatų mėginį, šlapimo pūslė turi būti visiškai tuščia, nes šlapimo priemaišos gali iškreipti tyrimų rezultatus. Kai išmatos jau yra talpykloje, mentele paimti išmatų mėginius iš 3-5 vietų. Atidarydami mėgintuvėlį ir įdėdami išmatas, reikia būti atsargiems, nedėti per stipriai, kad nebūtų ištaškytas skystis. Pridėjus išmatų mėginį, mėgintuvėlį reikia atsargiai uždaryti ir kelis kartus pakratyti, kad išmatos susimaišytų su skysčiu, kad gauti homogenišką substanciją.
- iFOB tyrimas neturėtų būti atliekamas:
 - menstruacijų metu ir 2-3 dienas prieš ar po jų. Renkant išmatų mėginius iFOB tyrimui menstruacijų metu, išmatos dažnai užteršiamos eritrocitais, todėl neįmanoma gauti patikimų rezultatų.
 - kraujavimo metu, kurį sukelia vidurių užkietėjimas,
 - kai yra kraujavimas iš hemorojaus mazgų,
 - kai kraujuojate dėl analinio įtrūkimo,
 - po kraujavimo iš nosies ar dantenu,
 - po dantų ištraukimo,
 - pavartojus vaistus rektaliai,
 - po analinių santykių,
 - vartojant vidurius laisvinančias medžiagas, dideles vitamino C, salicilatų, geležies preparatų, aliuminio junginių ir bismuto dozes,
 - kai išmatose vizualiai matosi kraujas.
- Kaip turi būti renkamos išmatos žr. PMV 5.4-1.

KAIP PASIRUOŠTI LYTIES TAKŲ NUOGRAMDŲ PAĖMIMUI SUTRUMPINTAS VARIANTAS

- Prieš lyties takų nuogramdų paėmimą moterims rekomenduojama:
 - 24 val. prieš tiriamosios medžiagos paėmimą nenaudoti higieninių tamponų, intravaginalinių preparatų, vengti lytinių santykių ir neplauti makšties,
 - neplanuoti tiriamosios medžiagos imti menstruacijų metu.
- Prieš lyties takų nuogramdų paėmimą vyrams rekomenduojama 2 – 3 val. iki tiriamosios medžiagos paėmimo nesišlapinti.

KAIP PASIRUOŠTI GIMDOS KAKLELIO CITOLOGINIAM (PAP) TYRIMUI SUTRUMPINTAS VARIANTAS

- Prieš PAP tepinėlių dvi dienas rekomenduojama:
 - neturėti lytinių santykių ir nenaudoti liumbrikantų,
 - nenaudoti purškalo ar miltelių šalia makšties, į makštį nedėti nieko, įskaitant tamponus, makšties vaistus, makšties spermicidinių putų, kremų ar želė.
- Prieš PAP tepinėlių neplauti makšties vandeniu, actu ar kitu skysčiu.
- Neplanuoti PAP tepinėlio per mėnesines ir 4 d. po jų. Geriausiai atlikti PAP tyrimą mažiausiai 5 dienas po mėnesinių pabaigos, 10-20 ciklo dieną.